

KÉZFOGÁSOK

BRANKO ČOPIČ

A KÜLÖNÖS SZERKEZET

Rade, a nagyapám, nemcsak az állatoktól (főleg a kígyóktól, foltos szalamandráktól és halaktól) félt, hanem egyes szerkezetektől, gépektől is irtózott. A puskát, hőmérőt, a vízszintezőt és a többit nem állhatta.

Házunkba semmiféle ürüggyel nem lehetett puskát bevinni, lett légyen az üres vagy töltött, avagy éppen szétszedett vagy csütörtököt mondott állapotban. Elég volt neki a hőmérőre pillantania, hogy szédülés és émelygés fogja el, a vízszintezőtől pedig egyenesen elfordította a fejét, mintha szemfényvesztéstől félt volna.

Az órákkal szemben azonban mindig különös, mély tisztelettel viseltetett, valami titokzatos lényt vélt bennük látni, aki ott benn a maga titokzatos életét éli, makulátlanul és bölcsen, mint a régi korok igaz emberei. Nagyapó az órát nemigen szerette még a kezébe se venni, mintha attól félt volna, hogy megszentelteleníti vagy beszennyezi.

Savo, nagyapó rokona, az öreg enyveskezű és hitetlen sokszor összekapott ezen nagyapóval.

— Mi az, miért irtózol te úgy az órától, mintha legalábbis eleven teremtmény lenne, he?

— Hát mi más lenne, mint eleven teremtmény — szólt nagyapó nyugodtan.

— Eleven óra?! — hökkent meg Savo.

— Istenemre, eleven, és tiszerte bölcsőbb náladnál.

Bár nem volt nehéz feladat bölcsőbbnek lenni Savónál, az öreg mégis mérgesen füstölgött:

— Bölcsőbb nálamnál? No nézd csak!

— Úgy, úgy. És nappal vagy éjnek idején, amikor éppen tetszik, csak rápislantasz, tiktak, hallod és ennyi óra van. Úgy bizony, kedvesem, te még azt se tudod, hogy hányat lép a veréb egy nap alatt, nem mást.

S nagyapó oktatólag felemelte kezét.

— Az egyik óra szerint te bizony együgyű ember vagy, Savo.

— Mi más is lennék. Babicék pálinkát főznek, én pedig ahelyett, hogy ott lennék, nálad lopom a napot.

Ennyit mondott Savo, majd felállt, mint aki menni készül.

A mi házukban emberemlékezet óta nem volt óra, nem is tudta volna senki leolvasni róla az időt. Nidžo nagybátyám, aki megjárta a szaloniki frontot is, úgy tett, mintha értett volna az időleolvasáshoz, később azonban bebizonyosodott, hogy csak a kismutató szerepével van némileg tisztában. Az ő időleolvasása így hangzott valahogy:

— Még annyi itt, mint a körmöm, akkor dél lesz.

Az idő leolvasása nagyapa számára ugyanolyan titokzatos és már majdnem természetfölötti dolog volt, mint a tenyérjósítás. Hát így van, aki arra született, az meg is tanulja, mit kell kezdeni az órával, aki viszont nem — hát annak kár a gőzért.

S hogy az órához a nők nem értenek, tehát hogy az nem asszonyi dolog, az nagyapó véleménye szerint magától érthető dolog volt.

Az egyik évben óra került a házukba. A dolog így történt:

Volt nagyapónak egy komája és barátja egy személyben, bizonyos Petrak, aki nyergesmester volt. Ez a Petrak egész évben a Grmeč alatti vidéken csavargott, faluról falura járva reperálta a megrokkant nyergeket és készítette az újakat az embereknek. Keresetét legtöbbször már a munka színhelyén elitta, a szórakozásból nem hagyva ki persze a megrendelőt sem. Szóval együtt ittak.

A Miholjdan idején, családi védszentünk ünnepén, Petrak megjelent nálunk, arca borotvált volt és ünnepélyes, s így köszöntötte nagyapót:

— Rade, kényeres pajtásom, adjon isten boldogságot mai ünnepünkön.

Ilyenkor néhány napot nálunk töltött, megreperálta nagyapó nyergeit, aztán egy reggel, csak úgy, felöltözve és derékszíjat kötve, megcsókolta nagyapót és prófétai hangon így szólt:

— Hamarosan megint találkozunk, jó komám, a világ kerek.

Egyszer, amint éppen búcsúzkodott a nagyapótól, átadott neki egy jókora kopott zsebórát.

— Nesze, komám, őrizd ezt meg nekem, jövőre érte jövök. Egy jó ember adta a munkámért, de igen féltő, hogyha nálam marad, valahol még eliszom.

Nagyapó előbb mindkét tenyerét beletörölte pantallója szárába, s csak aztán nyújtotta kezét az óráért, mintha legalábbis az úrvacsorát vette volna át az oltár előtt.

— Rendben van, komám, úgy vigyázok rá, mint a szemem világára.

Az óra bezárva állt sokáig nagyapó ládájában, hamarosan meg is feledkezett róla mindenki, mígnem egyszer rohanok haza az iskolából szinte elfulladva az örömtől:

— Nagyapó, le tudom olvasni az időt az óráról! Tanultuk az iskolában!

— Ugyan, eridj már, zöldfülű, honnan tudná egy gyerek leolvasni az időt. Még ha legalább kiszolgáltad volna a katonaságot, akkor egész más lenne.

— Istenemre, nagyapó, tudom. Még föl is tudom húzni, hogy járjon.

— Jó, jó, csak te hazudozz.

— Add csak ide, majd meglátod!

Könyörögtem, hízelegtem, nem segített. Ilyen nagy értékű dolgot gyerek kezébe adni, az nagy kockázat volt nagyapó számára.

A következő évben, családi védszentünk ünnepén Petrak koma nem jelent meg. Nagyapa igen aggódott.

— Csak nem beteg, az isten áldja meg.

Kérdőzködött is utána sokat a városban, a jószágpiacon, a templomban, ám barátjáról senki sem tudott semmit. Azon az őszön a Grmeč alatti vidéken senki sem látta. Valaki azzal vigasztalta nagyapót, hogy az öreg nyergesmester azt beszélte, Kaurába megy, az Unán túlra, hogy majd ott csinál nyergeket.

— Bizony, amilyen részeges 'a komám, azok a gaz népek még megverik és ki is fosztják — mondta nagyapó.

Egy délután, alighogy hazaértem az iskolából, nagyapó titokzatos hangon behívott kis szobájába. Egyedül volt odahaza.

— No, gyere csak ide.

Körülményesen kinyitotta ládáját, kivette a kék csomagolópapírból Petrak óráját és gyanakvóan végigmért.

— Azt mondd, hogy föl tudod húzni?

— Föl.

— Hát rajta.

Az öreg fölültetett az ágyára, kezembe adta az órát és szinte nem is vett lélegzetet, úgy nézte a kezem. Amikor fölhúztam, és az óra egyenletesen csengő hangon ketyegni kezdett, nagyapó a kezébe vette, jobb füléhez emelte, és ragyogó arccal suttopta:

— Őhüm, ketyeg, jár, bizony jár.

Ölébe tette az órát, mintha éppen pihenne egy kicsit, a messze-ségbe nézett és boldogan ezt mondta:

— Tudtam, hogy él, a rosszcsont, él és egészséges.

— Kicsoda, nagyapó?

— A komám. Ha ő már halott lenne, az órája sem járna. Igen, mert így van ez.

Azon a délután nagyapónak olyan kedve kerekedett, hogy este-felé még a malomba is elvezetett. Késő éjszakáig üldögéltünk ott a küszöbön, néztük a teliholdat mi ketten, egy kisebb és egy nagyobb együgyű, és abban a gyönyörű békakonzertben — mert olyan szépen brekegtek a békák a pataokban — az ember azt sem tudta, hogy a földön van még, vagy pedig ott száll már a fehér, pihés felhők között.

Fordította: J. K.

A fenti novellát, melynek eredeti címe *Čudesna sprava*, a szerző *Bašta sljezove boje* című, Njegos-díjjal jutalmazott kötetéből vettük.